

Сураи Муҳаммад

Сураи Муҳаммад дар Мадина нозил шуда, дорои 38 оят аст.

Ин сура чун дигар сураҳои дар Мадинаи мунаввара нозилгардида, ҳукмҳои шариъатро баён намуда ба ин гуна мавзӯҳо чун ҷанг, асирон, тақсими моли ғанимат ва аҳволи мунофиқон дахл мекунад.

Меҳвари асосии сура дар атрофи набард дар роҳи Худо давр мезанад.

Сура бо ояте ибтидо меёбад, ки ба кофироне, ки дар муқобили Аллоҳ таъоло ва фиристодаи ӯ душманӣ варзида, ба имон овардану ба Ислоҳ дохил гардидани мардум монев мешуданд, ишора мекунад.

Сипас бар муъминон амр мешавад, ки дар муқобили душманони ба дини ростини Аллоҳ хиёнаткунанда ва пок кардани замин аз онҳо мубориза баранд. Чунон мубориза намоянд, ки дигар душманонро ҳеҷ гуна шаъну шавкат боқӣ намонад ва ҷон ба саломат бурдагонашонро низ ба асорат гиранд. Баъдан иззат ва нусрат ёфтани муъминон, ки он ба василаи ҷанг задан ба домани дини Аллоҳ ҳосил мегардад, баён мешавад. Ҳақ таъоло барои ибрати мушрикони Макка аз умматҳои саркашу золими гузашта ва анҷому натиҷаи амалҳои онҳо намунае меорад. Дар давоми сура амалҳои палиди мунофиқон ва расвогии онҳо ва хатари онҳо барои ривоҷи дин кашф мегардад. Хатми сура муъминонро дар роҳи Аллоҳ барои нусрат, равнақ ва иззати дини ӯ таъоло ба кӯшишу ҷиҳоди ҳақиқӣ даъват менамояд. Таъкид месозад, ки дар муқобили қувваҳои бад ва тоғӣ аз худ сустию заъифӣ нишон надиханд. Ишора мешавад, ки барои ҳирси дунё шуда, аз бастани сулҳи бемаъно бо душман барҳазар бошанд. Зеро дунё фаношаванда ва он чӣ назди Аллоҳ таъоло барои наққорон аст, боқию хайр бошад...

Ин буд маълумоти кӯтоҳ доир ба сураи «Муҳаммад» (с).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмиллаҳи-р-Раҳмани-р-Раҳим

*Оғоз мекунам ба номи Худованде ки беандоза меҳрубону
бениҳоят бораҳм аст.*

الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَلُهُمْ

**Ал-лазӣна кафару ва садду ӯан саби́лиллаҳи азалла
аъмалаҳум. 1.**

*1. (Аллоҳ) амалҳои ононеро, ки кофир шуданд ва (мардумро) аз
роҳи Аллоҳ боздоштанд, зоеъ кард.*

Аллоҳ таъоло ба душманони Худ ва душманони дини ростини Худ эълон намуда гуфтааст, ки ҳар амали накӯ (чун хайру эҳсон, силаи раҳм рафтуо, хуби бо хешовандон, ёрӣ ба муҳтоҷон, иззати меҳмон ва ғайра)-и касонеро, ки ба сухани Парвардигори оламиён эътибор надоданд, китоби муқаддаси ӯро бовар накарданд, ба расули ӯ пайравӣ нанамуданд, илова бар ин, барои имону ислом овардани дигарон бо роҳҳои гуногун (бо зӯрӣ, сарфи пулу мол ва бо дигар воситаҳо) зиддият карданд, аз сӯйи Аллоҳ таъоло зоеъ ва бенатиҷа гардониданд шуд.

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَءَامَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَهُوَ

الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَرَتْ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ

**Ва-л-лазӣна аману ва аъмили-с-салиҳати ва аману би ма
нуззила ӯала Муҳаммади-в ва ҳува-л-ҳаққи ми-р-
Раббиҳим каффара ӯанҳум саййиатиҳим ва аслаҳа
балаҳум. 2.**

*2. Ва ононе ки имон оварданд ва корҳои шоиста карданд ва ба он
чӣ бар Муҳаммад фуруд оварда шуд, имон оварданд, ки он ҳаққи
он аз ҷониби Парвардигори онҳост, Худованд аз онҳо
бадиҳояшонро дур кард ва ҳолашонро ба ислоҳ овард.*

Аллоҳ таъоло гуноҳҳои гузаштаи касонеро, ки имон оварданд ва амалҳои писандидаи назди Парвардигори худро мувофиқ ба шариъати пайғамбари он замон ба ҷо оварданд ва илова бар он ба он чӣ Аллоҳ таъоло бар Муҳаммад (с) нозил кардааст, имон оварданд ва имонашон чунон буд, ки ҳеҷ як шакку шубҳа ба ақидаи

мустаҳками онҳо таъсир нарасонд, мағфират намуда, ҳоли онҳоро, чи дар дунё ва чи дар охират, ба салоҳ меорад.

Дар замони собиқ инсонҳо тобеъи шариъатҳое буданд, ки ба пайғамбарони гузашта нозил шуда буд, ҳоло бошад, то охир барои тамоми башар як ҳукм, як шариъат аст, ки он дини мубини Ислом аст. Ҳама бояд барои наҷоти худ ин динро тасдиқ кунанд ва мувофиқи ин дин амал дошта бошанд. Дар ин сурат метавонанд худро мусалмону аҳли Қуён ҳисобанд.

ذٰلِكَ بِاَنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا اتَّبَعُوْا الْبَاطِلَ وَاَنَّ الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اتَّبَعُوْا

الْحَقَّ مِنْ رَبِّهِمْ ۚ كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ لِلنَّاسِ اَمْثَلَهُمْ ۝۲

Зāлика би анна-л лазӣна кафару-т-табаъу-л-бāтила ва анна-л-лазӣна āману-т-табаъу-л-ҳаққа ми-р-Раббиҳим.

Казāлика язрибуллоҳу ли-н-нāси амсāлаҳум. 3.

3. Ин нобуд сохтани амалҳои неки кофирон ба сабаби он аст, ки онҳо ботилро пайравӣ карданд ва ононе ки имон оварданд, ҳаққеро, ки аз тарафи Парвардигори онҳо омада буд, пайравӣ намуданд. Ҳамчунин Аллоҳ барои мардум аҳволи онҳоро баён мекунад.

Бо камоли рӯшанӣ ва барои дар зеҳни мардум аҳволи баду некашон маълум гардонидан Худованд (чалла чалолуҳу) инсонҳоро ба ин оят огоҳ сохта мефармояд, ки ин гуна гумроҳӣ ва ботилпарастӣ аз амалҳои кофирон аст, ки дар роҳи залолат рафта, амалҳои ботилро аз ҳақ авло ва бартар донистанд. Аммо онҳое, ки ба имони ҳаққу ростин, ки аз назди Аллоҳ таъолост, чанг зада, онро маҳкам дошта, ба роҳи камолу ҳидоят қадамҳои устувор бардоштанд, албатта, муъминанд. Ҳамчунин барои панду насиҳати мардум роҳи дурусту нодуруст ва аҳволи ин ду тоифа (кофирону муъминон)-ро дар ин оят ӯ таъоло ошкоро баён намуд. Валлоҳу аълам.

Баъдан, Аллоҳ таъоло сабаби ҳарбу навъҳои ҷиҳодно барои муъминон баён намуда гуфт!

فَاِذَا لَقِيتُمُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتّٰى اِذَا اَخْنَسْتُمْهُمُ

فَشُدُّوْا اَلْوَتَاْقَ فَاِمَّا مِّنَّاۤ بَعْدُ وَاِمَّا فِدَآءٌ حَتّٰى تَضَعَ الْحَرْبُ اَوْزَارَهَا ۚ

ذَٰلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَانتَصَرْنَا مِنْهُمْ وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَا بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ

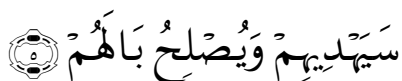
وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنُغْنِيَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ

Фа изā лақитуму-л-лазӣна кафару фаъарба-р-риқоби
ҳаттā изā асхантумуҳум фа шудду-л-ваъақа фа иммā
маннаи баъду ва иммā фидъан ҳаттā таъаъа-л ҳарбу
авзāрахā. 3āлик. Ва лав яшāуллоҳу лантасара минҳум ва
лāки-л-лияблӯва баъзакум би баъз. Ва-л лазӣна қутилӯ
фӯ сабиллilлāҳи фала-й-юзилла аъмāлахум. 4.

4. Пас, чун бо кофирон рӯ ба рӯ шавед, гарданҳои онҳоро
бизанед, то чун дар онҳо хунрезии бисёр кардед, пас, қайдро
муҳкам кунед, баъд аз ин барои шумо бо эҳсон ҳалос кардани
онҳост ё моле ба ивази онҳо гирифтани аст, то он ки ҷанг
(душман) силоҳи худро (дар замин) биниҳад. Ҳукм ин аст! Ва
агар Аллоҳ мехост, Ҳуд аз онҳо интиқом мегирифт, валекин
меҳаҳад, ки баъзеи шуморо ба баъзе имтиҳон кунад ва ононе ки
дар роҳи Аллоҳ кушта шуданд, пас, ҳаргиз Аллоҳ амалҳои онҳоро
зоёе нахоҳад кард,

Яъне ҳар вақто бо кофирон дар ҳолати ҷанг рӯ ба рӯ омадеду
ба онҳо дар ҳарб шудед, то тавонед эшонро гардан бизанед ва чун
талафи зиёд доданду шикаст хӯрданд, дар ин сурат аз куштан
худдорӣ намоеду онҳоро асир бигиред ва то фирор накунад,
маҳкам ниғаҳ доред. Баъд аз ин ихтиёр доред, бар онон миннат
ниҳода, бе тамаъи мол озодашон созед ё метавонед дар ивазашон
фидя гирифта, раҳояшон кунед. Албатта, ин баъди шикаст
хӯрдани душман ва очиз гардонидани онҳо сурат бигирад. То вақти
хомӯш гаштани ҷанг миёни мусулмонону кофирон ва то силоҳи
худро бар замин ниҳодани душман ин амал давом кунад. Ҳукм аз
нуқтаи назари Қуръон бо душманон ҳамин аст. Ҳол он ки агар
Аллоҳ таъоло ирода мекард, душманонро чӣ гуна, ки мехост, худ
ба балою марг гирифтор мекард, зеро Ў таъоло ба ҳама чиз қодир
аст. Аммо Ў бандагонро амр ба навъҳои гуногуни ҷиҳод намуд, то
имону собитқадамии баъзе шуморо аз баъзеи дигар дар ин амр
имтиҳон кунад. Шуморо зоҳиран мавриди санҷиш қарор бидиҳад
ва соҳиби имони содиқу ғайри онро зоҳир созад. Шаҳидони роҳи
ҳақро аз Ҷаннат маъво бидиҳад ва бозгашти кофирони
кушташударо ба Ҷаҳаннам бигардонад. Аз ин ҷиҳат Ў таъоло
меғӯяд, ки подоши амалҳои шаҳидонро Аллоҳ таъоло зоеъу бекор

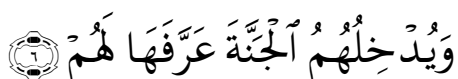
намесозад, балки зиёда мегардонад. Гарчи дар дунё ин ба назар намерасад, вале рӯзи охират дар ҳақиқат шаҳидон соҳиби комёбии дилхоҳанд.

Саяҳдиҳим ва юслиҳу бāлахум.5.

5. ба зудӣ онҳоро роҳ намояд ва ҳоли онҳоро ислоҳ кунад,

Шахсонеро, ки аз имтиҳони илоҳӣ гузаштаанд, зуд аст, ки Аллоҳ таъоло, чи дар дунё ва чи дар охират, ба роҳи манфиъат ҳидоят менамояд. Аз он ҷумла, тафвику инсофи хубтар нисбат ба гузашта пайдо мекунад, аз ин баъд даст ба гуноҳҳои кабира наметавонад, амалҳои солеҳро анҷом медиҳанд ва ғайра. Ин гуна ҳидояту раҳнамоӣ намунаест, ки Ё таъоло ба чунин бандагони Худ раҳматашро арзонӣ медораду ба сӯйи Ҷаннат, ки он мақоми некӯкорон аст, раҳсипорашон мегардонад.

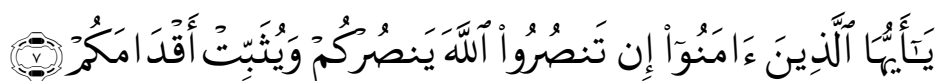

Ва юдхилухуму-л-Ҷанната ъаррафаҳā лаҳум. 6.

6. ва онҳоро дар Биҳиште дарорад, ки онро барои онҳо шинос кардааст.

Вақто ки ҷаннатиёнро дохили Ҷаннат, ки пур аз неъматҳои гуногун аст ва ба сифатҳои он қаблан тавассути Қуръону анбиё (а) ошноӣ пайдо карда буданд, ворид созанд, ҷаннатиён ҳайрон нашуда, ҷои худро мешиносанду ба ҳамон сӯ ҳаракат менамоянд, гӯе кайҳо боз дар он ҷо сукунат дошта бошанд. Он манзилро аз манзили дар дунё дошташон хубтар меёбанду мешиносанд.

Аз мазмуни ҳадиси Расулulloҳ (с) низ, чунин маъниро баровардан мумкин аст.

Йā айюҳа-л-лазӯна āманӯ ин тансӯруллоҳа янсӯркум ва юсаббит ақдāмакум. 7.

7. Эй ононе ки имон овардаед, агар (дини) Аллоҳро нусрат диҳед, шуморо нусрат медиҳад ва қадамҳои шуморо собит мекунад.

Аллоҳ таъоло ваъда дода фармудааст, ки эй касоне, ки имон овардаед, агар шумо дини Худоро нусрат диҳед ва ба нияти холис дар ривочу рушди он саъю кӯшиш (ҷаҳд) намоед ва дар тоъати Парвардигори худ устувор монед, Ё таъоло барои шумо нусрату

фатҳу кушоиш медиҳад, дар ҳолати чиҳод қадамҳои шуморо ба лағжишҳо дучор наоварда, балки устувор нигоҳ медорад.

Амр ба чиҳод ин ҳикмати Ёст. Зоти қодиру тавоно барои озмоишу санҷиши муъминон, мисли дигар санҷишҳо, то ки муъминон аз чунин имтиҳон гузаранд, дар ҳолатҳои хосу алоҳида чиҳодно фарз гардонидааст. Вагарна Ё таъоло бихоҳад, дар як лаҳза кофиронро мусалмон мегардонад.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعَسَا لَهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالُهُمْ

Ва-л-лазӣна кафару фа таъса-л лаҳум ва азалла аъмалаҳум. 8.

8. Ва ононе ки кофир шуданд, пас, ҳалок бод аз барои онҳо ва ҳабата кард Аллоҳ амалҳои онҳоро.

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أُنْزِلَ اللَّهُ فَأُحْبَطَ أَعْمَالُهُمْ

Зāлика би аннаҳум кариху мā анзалаллоҳу фа аҳбатā аъмалаҳум. 9.

9. Ин ба сабаби он аст, ки чизеро, ки Аллоҳ фуруд фиристодааст, онҳо нописанд донистанд, пас, Аллоҳ аъмоли онҳоро ҳабата (бефоида) кард.

Ашхосе, ки кофир шуданд ва дар муқобили калимаи ҳақ душманӣ варзиданд, лоиқӣ ин дуъои бад гаштанд, ки Аллоҳ таъоло дар ҳаққи онҳо чунин фармуд, ки ба рӯй афтода ҳалокашон бод. Ба замми ин, Ё таъоло амалҳои онҳоро зоеъ гардонад. Зеро барои қабул гардидани амал доштани имон шартӣ аввал аст. Шахсони номбурда бошанд, аз имон бенасибанд. Агар имон медоштанд, дар муқобили ислому мусулмонон мубориза намебурданд. Ин рафторашон маъноӣ онро дошт, ки онҳо он чиро, ки Аллоҳ таъоло аз китобу шарият ва амру наҳй нозил кардааст, макруҳ донистанд, даъвати шаръро написандиданд ва фирефта ба лаззату шаҳвати дунё гаштанд. Агар онҳо амалҳои солеҳ карда бошанд ҳам, Аллоҳ таъоло ҳамаи онҳоро зоеъ мегардонад ва дар охират ба дардашон нахоҳанд хӯрд. Зеро куфру ширк зоеъкунандаи амалҳои солеҳ аст.

Баъдан, Аллоҳ таъоло ба ояти зерин кофиронро бими иловагӣ дода меғӯяд:

﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ^ج

دَمَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ^ط وَلِلْكَافِرِينَ أَمْثَلُهَا ﴿١٠﴾

**✽А-фа лам ясиру фи-л-арзи фа янзурӯ кайфа кона
ъақибату-л-лазӯна миғ қаблиҳим. Даммараллоҳу
ъалайҳим. Ва лил кәфирӯна амсәлуҳа. 10.**

**10. (Чаро дар хонаҳои худ нишастаанд?) Оё дар замин сайр
накарданд, пас, бингаранд, ки уқубати кори ононе ки пеш аз онҳо
буданд, чӣ гуна шуд? Аллоҳ ононро аз бех канд ва монанди он
уқубатҳо барои кофирон (омода) аст.**

Оё ин ҷамоъаи мубталои куфр гардида ба сайру сафар намебароянд, то бо чашми худ бубинанд, ки Аллоҳ таъоло ба ҳаммаслакони собиқашон чун қавми Од, Самуд, Лут-(а) ва монанди онҳо дар анҷом чӣ гуна муъомиларо пеш гирифтааст ва чӣ азоби ҷонкоҳе бар сари он саркашон омадаву чӣ нишонаи ҳузноваре аз онҳо боқӣ мондааст? Он нишонаҳо бо забони ҳол меғоянд, ки Худованд саркашонро аз беху бун кандаву несту нобуд сохтааст, ки аз онҳо на насл боқӣ монду на диёру на мол. Агар мушрикони Макка имон наоранд, Ў таъоло қодир аст чун пешиниён онҳоро бо нозил кардани азоб ба хок яксонашон гардонад. Оқибати кофирон дер, ё зуд монанди оқибати онҳо хоҳад буд.

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ ءَامَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَى لَهُمْ^ز

**Зāлика би анналлоҳа мавла-л-лазӯна āманӯ ва
анна-л-кәфирӯна лā мавлā лаҳум. 11.**

**11. Ин ба сабаби он аст, ки Аллоҳ мададгори ононе (аст), ки
муъминанд ва албатта, кофиронро ҳеҷ мададгоре нест.**

Ин оят давоми ояи боло аст. Ў таъоло фармудааст, ки Аллоҳ ҳамеша ёвару мададгори муъминони нақӯкору хайрпеша аст. Онҳо, ки худро ҳамеша ба ёрии Ў таъоло ниёзманд медонанд, Худованд кӯмаку фатҳу зафари Худро аз онҳо дарег намедорад. Сабаб дар он аст, ки онҳо муъминанд. Яъне ба Аллоҳ ва фиристодаҳои Ў таъоло имон оварда, амру наҳии Ўро дар зиндагии худ риоя мекунанд ва ҳамеша машғули амалҳои солеҳ ҳастанд. Аммо кофирон бошанд, ба сабаби куфрашон аз тарафи Аллоҳ ёвару мададгоре надоранд. Ҳангоми газваи Уҳуд Абӯ Суфён ба сӯии мусулмонон ҷор зада, гуфт: «Бути Уззо ин дам

мададгору ёридиҳандаи мост, аммо шумо Уззо надоред». Расули Худо (с) ба асҳоби онҷобуда гуфт: «**Бигӯед Аллоҳ мавлои мост ва нест мавлое мар шуморо!**». Чунин суханони Расули Худо (с) бори дигар шаҳодат медиҳанд, ки ӯ таъоло нусратдиҳандаи мардуми беимон нест. Баъдан, Худованд (чалла чалолуҳу) бозгашти ҳарду гурӯҳро ба дорулқарор (макони абадӣ) баён намуда гуфт:

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا

الْأَنْهَارُ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ

مَثْوًى لَهُمْ

Инналлоҳа юдхилу-л-лазӯна āману ва ӯамилу-с-сòлиҳāти ҷаннāтии таҷри миñ таҳтиҳа-л-анҳār. Ва-л-лазӯна кафару ятаматтаӯна ва яькулуна камā таькулу-л-анъāму ва-н-нāру маъва-л-лаҳум. 12.

12. Албатта, Аллоҳ ононеро, ки имон овардаанд ва корҳои нек кардаанд, ба Ҷаннатҳое мебарорад, ки аз зери онҳо ҷӯйҳо мебаранд. Ва касоне ки кофир шуданд, (дар дунё) баҳра мегиранд ва меҳӯранд, ҳамчунон ки ҷаҳорпоён меҳӯранд ва (аммо) маскани онҳо оташ аст.

Ваъдаи Аллоҳи меҳрубон аст, ки аҳли имони нақӯкорро дохили Ҷаннати пурнеъмате мегардонад, ки он неъматҳоро на касе дидаву на шунидааст. Он чунон Ҷаннатест, ки аз зери дарахтони он наҳрҳо ҷориянд. Бале, Аллоҳ таъоло дар рӯзи охират амалҳои шахсони солаҳро бо неъматӣ бузург қадр менамояд. Аммо сазои тоифаи кофироне, ки дар дунё ҳайвонсифат ғуломи нафси худ гардида, саргарми лаззатҳои дунё будаанд ва Худову охиратро фаромӯш кардаанд, дар охират нори (оташи) Ҷаҳаннам аст. Ба ҷорпоён ташбеҳ сохтани кофирон аз тарафи ӯ таъоло беҳикмат нест, ҷорпоён ба ҷуз хӯрдан ва пур кардани шикам ташвишу шуғли дигаре надоранд. Онҳо дарк намесозанд, ки ба ин хӯрдану фарбеҳ гаштан худро барои кушта шудан омода месозанд. Инсони соҳибақл хуб мефаҳмад, ки ахиран бозгашти ӯ ба сӯйи Парвардигори оламиён аст ва зиндагии дар дунё доштааш мавриди ҳисоб қарор мегирад. Пас, дар дунё

ғафлат наварзида, бо иҷрои амалҳои писанди Худованд барои он рӯзи сарнавиштсоз омодагӣ мегирад.

وَكَايْنِ مِّنْ قَرْيَةٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً مِّنْ قَرْيَتِكَ الَّتِي أَخْرَجْتَكَ أَهْلَكْنَاهُمْ

فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ

Ва ка аййи-м ми^н қарятин ҳия ашадду қуввата-м ми^н қарятика-л-латӣ ахраҷатка аҳлакнаҳум фа лā нāсира лаҳум. 13.

13. Ва басо деҳаҳое вучуд доштанд, ки аз аҳли деҳае ки туро берун карданд, қавитар буданд, онҳоро ҳалок сохтем, пас, ҳеч мададгоре барои онҳо набуд.

Ин оят, валлоҳу аълам, чун тасаллӣ ба ҳазрати Муҳаммад (с) нозил гардидааст. Дар он Ё таъоло фармудааст, ки ай ҳабибам, назар ба аҳли деҳаи ту, ки ҷабран туро аз деҳаат хориҷ карданд, дар собиқ деҳаҳое буданд, ки аҳли онҳо хеле золиму саркаш ва якраву пурқувват буданд. Аммо онҳоро бо анвои азоби саҳт ҳалок намудем ва аз ягон сӯе ба онҳо ёрие нарасид. Ҳамчунин ба ҳалоки мушрикони Макка агар ирода кунем, қодиру тавоно ҳастем.

Ибни Аббос (р) мегӯяд: «Чун Расулulloҳ (с) аз Макка хориҷ гардида, ба ғори Савр пинҳон гардид ва аз он ҷо бо мақсади ҳиҷрат берун омад, ба сӯи Макка дида дӯхта гуфт: **«Ай Макка, ту назди Аллоҳ таъоло ва ман маҳбубтарин шахр ҳастӣ. Агар қавми ту маро хориҷ намекард, ҳаргиз ман аз ту хориҷ намешудам».** (Аз тафсири Ҷумал, ҳошия бар Ҷалолайн)».

Чун Ҳабиби Худо (с) ин нуқтаро иброз дошт, ояти зерин нозил гардид.

أَفَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِ كَمَن زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ وَاتَّبَعُوهُ

أَهُوَآءُهُمْ

А-фаман кāна ъалā баййинати-м ми-р-Раббиҳи каман зуййина лаҳу сӯу ъамалиҳи ва-т-табаъу аҳвааҳум. 14.

14. Оё касе ки дар роҳи равшане аз Парвардигори худ бошиад, монанди касест, ки барои ӯ амали бади ӯро зиннат дода шудаасту хоҳишҳои худро пайравӣ кардааст?

Оё инсоне ки бо ҳуҷҷату суботу яқин мусаллаҳ буда, синаи ӯ бо фаҳму идроку илм ҷило ёфта, қалби поку соф дошта бошад, бо шахсе ки кори бадро зинату ҳусни хулқ медонад ва ба замми ин тобеи ҳавову ҳавасҳои худ гаштааст, баробар аст? Ҳаргиз чунин набуда ва намешавад.

Муфасссирон гуфтаанд, ки мурод аз нафари аввал ҳазрати Муҳаммади Мустафо (с) асту нафари сонӣ Абӯҷаҳл ва ҳамчунин кофирони Макка. Аммо оят ба тариқи умум омадааст ва ҳар касе, ки дорои ин сифатхост (сифатҳои бад), аз зумраи кофирони Макка аст. Аз ояти поёни фарқи мукофоти ин ду фирқа (гурӯҳ) баръало, иншоаллоҳ, зоҳиру маълум мегардад.

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَّاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ

مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرَ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ

مُصَفًّى وَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَلِدٌ فِي

النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءُهُمْ ﴿١٥﴾

Маъсалу-л Ҷаннати-л-лати вуъида-л-муттақуна
фӣҳа анҳāру-м мим маъин ғайри āсини-в ва анҳāру-м ми-л
лабани-л лам ятағайяр таъмуҳу ва анҳāру-м мин хамри-
л лаззати-л ли-ш-шāрибӯна ва анҳāру-м мин ъасали-м
мусаффā. Ва лаҳум фӣҳа миъ кулли-ш-шамароти ва
мағфирату-м ми-р-Раббиҳим. Ка ман ҳува ҳолидун фи-н-
Нāри ва суқу маъан ҳамиман фа қаттаъа амъāҳум. 15.

15. Сифати Биҳиште ки муттақиёро ваъда дода шудааст,
дар он аз об ҷӯйҳоест, ки таъми обашон тағйирнаёбанда ва аз
шир наҳрҳоест, ки маззаи он низ тағйир наёфта ва барои
нӯшандагон ҷӯйҳоест аз шароби хушгӯвор ва ҷӯйҳоест аз шаҳди
софкардашуда ва онҳоро дар он аз ҳар чинс меваҳо ҳаст ва
онҳоро омӯрзиши аз Парвардигор аст, (Оё аҳли Биҳишт) мисли
он шахсоне ҳастанд, ки ҳамеша дар оташ бошанд ва онро оби
гарм нӯшонида шавад, пас, рӯдаҳои онҳоро пора-пора кунад??

Аллоҳ таъоло тафовути гуногуни ду гурӯҳро аз аввали ин сура то ин оят баён намудааст. Яъне дар ин оят биҳиштро чунин сифат кардааст, ки он Ҷаннате, ки ба муттақиён ваъда дода шудааст,

бисёр ачибу ғариб аст. Дар он обҳо ва наҳрҳое қорӣ гардидааст, ки онҳо аз кӯҳи мушк сарчашма гирифта, мисли баъзе обҳои ин дунё бӯи бад надоранд. Ҳамчунин дар Ҷаннат наҳрҳои шир мавҷуданд, ки бисёр софанд. Ҳарчанд тӯл кашида бошанд ҳам, ҳаргиз туршу фосид нашаванд ва бадбӯӣ нагарданд. Дар баробари ин шаробҳои хуштаъму болаззате ҳаст, ки нӯшанда аз он лаззат мебарад. Шароби Ҷаннат аз шароби дунё ба кулӣ фарқ дорад. Ҳаргиз нӯшандаи он хирагии чашм ва тирагии ақл ва дарди сарро эҳсос намекунад. Баръакс, аз он табъ болидаву хотир осуда мегардад. Монанди инҳо Ҷаннат наҳри шаҳд (асал)-и софу тоза дорад, ки чун чӯй қорӣ буда, бисёр хушбӯю хушрангу хуштаъм мебошад. Илова бар ин, барои ҷаннатӣён дар он чандин навъи меваҷот вучуд дорад.

Аз ҷумла, дар ҳошияи тафсири Байзовӣ омадааст, ки неъматҳои дунё ҳама барои ҳоҷат буда, ин неъматҳо, яъне неъматҳои Ҷаннат танҳо барои лаззат аст, на барои ҳоҷат.

Ба ғайр аз он ки дар боло зикр гардид, дар Биҳишт барои ҷаннатӣён боз мағфирату омӯрзиши Аллоҳ таъоло ва раҳмату ризвони Ҷаннат низ ҳаст.

Модоме, ки аҳли Ҷаннат ба чунин мақоми олий ноил гардиданд, оё аз рӯйи инсоф аст, ки онҳоро ба аҳли нор (оташи Дӯзах), ки ғизояшон оби гарми бисёр чӯшону сӯзони ҷаҳим аст ва нӯшидан замон рӯдаҳояшон аз ҳам мерезанд, баробар намуд? Ҳаргиз аҳли Ҷаннат ба аҳли нор баробар нест!!!

Вақто ки ӯ таъоло аҳволи кофиронро дар охири ояти мазкур баён намуда, мақоми онҳоро маълум сохт, баъди он шарҳи ҳоли мунофиқонро баён намуда гуфт:

وَمِنْهُمْ مَّنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّىٰ إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا

أَلْعَلَّمَنَا مَاذَا قَالَ ءَانِفًا ؕ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَاتَّبَعُوا

أَهْوَاءَهُمْ ﴿١٦﴾

Ва минҳум-м ма-й ястамиъу илайка ҳаттā изā хараҷу мин ъиндика қолу лил лазина уту-л-ъилма ма зā қола āнифā. Улāика-л-лазина табаъаллоҳу ъалā қулубиҳим ва-т-табаъӯ аҳвāаҳум. 16.

16. Ва баъзе аз онҳо касонеанд, ки ба суйи ту гӯш мениҳанд, ҳар вақто аз назди ту берун раванд, ба ононе ки онҳоро илм дода шудааст, гӯянд: «(Муҳаммад) ҳозир чӣ гуфт?». Он ҷамоъат касонеанд, ки Аллоҳ бар дилҳои онҳо муҳр ниҳодааст ва хоҳишҳои худро пайравӣ кардаанд.

Ҳоли муъминон ва ҳоли кофирон баръало зоҳиру ошкор аст. Аммо иддаи дигаре вучуд доранд, ки зоҳиран худро мусалмон вонамуд месозанд, локин чунин инсонро мунофиқ меҳонанд. Ояти мазкур аз ҳамин гуна ашхос ҳарф мезанад. Ӯ таъоло мегӯяд, ки ай Ҳабибам, мунофиқон ҷамоъае ҳастанд, ки ба суханони ту гӯш фаро медиҳанд, аммо савияи идроки онҳо, то ин ки суханони пандомези туро дарк созанд, басанда нест. Чун аз суҳбати ту фориғ мегарданд, дарҳол аз саҳобагони киром суол мекунанд, ки Муҳаммад айнӣ замон чӣ гуфт? Ин далолат бар он мекунад, ки ақли эшон комилу солим нест. Вагарна чаро дигар иштирокчиёни маҷлиси ту суханхоятро мефаҳманду ин қабил ашхос не? Ин нишонаи он аст, ки Аллоҳ таъоло дар дилҳояшон хатми (муҳри) куфр ниҳодааст. Ин гуна ашхос ҳамеша побанди ҳавову ҳавасҳои ботили худ мебошанд. Гарчанде дар маҷлиси Расулуллоҳ (с) ширкат доштанд, вале фикру ёди онҳо ҳамеша ба корҳои ботилу фосидашон банд буда, дилашон ғофил мемонад. Аз ин ҷост, ки ба қалби мунофиқу ғаломус панду насиҳат таъсир намекунад. Валлоҳу аълам.

وَالَّذِينَ أَهْتَدُوا زَادَهُمْ هُدًى وَءَاتَاهُمْ تَقْوَاهُمْ

Ва-л-лазӣнаҳтадав зāдаҳум ҳуда-в ва ātāҳум тақвāҳум.17.

17. Ва ононе, ки роҳёфтаанд, ҳидояти онҳоро Аллоҳ зиёда кард ва ба онҳо тақвояшонро дод.

Аллоҳ таъоло ба шахсоне ки имон овардаанд ва имони худро нигоҳ доштаанд, тафвиқу тақво ва рушду камол ато намуда, имони онҳоро қавитару мустаҳкамтар мегардонад. Ин гуна фард инсони комил гардида, дар фаҳмидану дарки панду насиҳат душворӣ намекашад. Ба чунин маҷлисҳо рафтанро дӯст медорад ва ба хусус ба суҳбати Расулуллоҳ (с) мушарраф гардиданро ғанимат мешуморад. Ба он чӣ аз панду насиҳат шунид, ба он амал менамояд.

Хулоса, дарҳои дили муъмин барои шунидани панду мавъиза ҳамеша бозанд, аммо дили мунофиқу ғаломус баръакси ин ҳол

аст. Маълум гардид, ки ҳаракат кардану роҳи ҳидоятро ёфтан вобаста ба худӣ инсон аст.

فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً ط فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا فَأَنَّى لَهُمْ

إِذَا جَاءَهُمْ ذِكْرُهُمْ ﴿١٨﴾

Фа ҳал янъуруна илла-с сѣъата анъ таътияҳум бағтаҳ.
Фа қад чѣа ашроṭуҳа. Фа аннѣ лаҳум изѣ чѣатҳум
зикроҳум. 18.

18. Пас, оё интизорӣ намебаранд, магар қиёматро, ки ба онҳо ногаҳон биёяд? Пас, батаҳқиқ, аломатҳои он омадааст. Пас, чун қиёмат ба онҳо биёяд, панд гирифтани онҳо кучо суд диҳад?

Яъне мунофиқону мушрикони насиҳатҳои қуръонӣ, мисолҳои ибратбахш чун қиссаҳои ҳалоки қавмҳои тоғии гузашта, ваъдаву ваъид, тарғибу тарҳиб (бим додан), Чаннату Дӯзах ва амсоли инро шунидаанд. Барои он ки бовар кунанду имон биёранд, боз чиро мунтазиранд? Магар вуқӯи қиёматро интизорӣ мекашанд? Рафту он соате, ки вақти қоим гардидани қиёмат аст, ногаҳон фаро расад, онҳо дигар чӣ кор карда метавонанд? Ҳол он ки нишонаҳои он бо баробари ба пайғамбарӣ расидани ҳазрати Муҳаммад (с) барои онҳо равшану возеҳ гардид. Баъд аз қоим шудани қиёмат имон овардан, тавба намудан ва панд гирифтани ва иҷрои амалҳои ҳасана барои онҳо дигар маъно ё суд надорад. Зиндагии инсон фурсате барои амал аст. Шахсоне, ки онро бо амалҳои ботили хеш зоеъ мегардонанд, подоши арзандаи хешро, яъне азоби сангинро таҳаммул хоҳанд кард. Он чӣ зикр шуд, қиёмати кубро (бузург) буд, аммо дараҷаи Қиёмати суғро (яъне марг) барои мунофиқ аз ин пасту кам нест.

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ

وَاللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَاكُمْ ﴿١٩﴾

Фаълам аннаҳу лѣ илѣҳа иллаллоҳу вастағфир ли
зѣмбика ва лил муъминина ва-л-муъминѣт. Валлоҳу
яъламу мутақаллабакум ва маṣвѣакум. 19.

19. Пас, бар ин эътиқод, ки маъбуде гайри Аллоҳ нест, собит бош ва барои гуноҳҳои худ ва барои мардони муъмин ва занони

*муъмина омӯрзиш бихоҳ ва бозгашту маскани шуморо Аллоҳ
медонад.*

Яъне ай Муҳаммад (с), бар он илм ва эътиқоде, ки ту ба ваҳдонияти Аллоҳ таъоло дорӣ, доимо устувору собитқадам бош. Яқинат бод, ки ба ҷуз як маъбуди барҳақ, дигар маъбуде барҳаққе нест, ки лоиқи ибодати ту ва дигар бандагон бошад. Баъд аз ин барои гуноҳҳои худ ва инчунин барои гуноҳҳои мардони муъмину занони муъмина аз Парвардигори худ омӯрзиш бихоҳ. Зеро Аллоҳ таъоло ба ҳама амалҳои дар дунё доштаи шумо хоҳ бад бошад хоҳ нек ва ба бозгашти шумо ба сӯйи охират ва ба маъвои шумо огоҳ аст. Пас роҳтӯша ва роҳилаи хубро барои чунин рӯз омода созед.

Албатта, маълум аст, ки гуноҳи ҳар шахс муносиб ба мартабаи ӯ қиёс мешавад. Масалан, амали неке ҳаст ва агар бандаи оддии муъмин аз он кор канорагирӣ кунду дар шарият мартабаи иҷозат (рухсат)-ро дошта бошад, барои бандাগони муқарраб (наздикгардонидашуда)-и даргоҳи илоҳӣ чунин канорагирӣ дар баъзе мавридҳо гуноҳ ҳисобида мешавад. Яъне дараҷаи бандাগони муқарраби илоҳӣ то ҷое мерасад, ки амалҳои хуби бандাগони аброр (накӯкор), агар аз муқаррабон сар зананд, гӯё онҳо гуноҳ содир кардаанд.

Пайғамбарон, хусусан пайғамбари охируззамон ҳазрати Муҳаммад (с) аз гуноҳони сағираву кабира, чуноне ки дар сураи «Фатҳ», ояти 2 ва сураи «Иншироҳ» оёти 2-3 омадааст, маъсум (пок)-анд, тамоми гуноҳони аввалу охирашон бил фарз пайдо шуда бошад мағфират карда шудааст. Аммо дар ҳадиси шариф омада, ки Расулуллоҳ (с) дар як рӯз камаш сад маротиба истиғфор мегуфтанд, ин барои чӣ буд? Шояд ҷавоб ин бошад, ки бандাগони хоси даргоҳи илоҳӣ ҳарчанд шукру истиғфор кунанд ҳам, боз дар назарашон кам менамуд. Дигар ин ки маънои истиғфори Расулуллоҳ (с) шукронаи бахшиши гуноҳҳои аввалину охирини ўро мефаҳмонад.

Дигар ин ки шояд маънои ибораи («Вастағфир лизанбика»), «Талаби мағфират кун барои гуноҳонат», дар ин ояти зикршуда барои тарки ягон амали «авло» (нек) бошад. Яъне мумкин аз Расулуллоҳ (с) ягон кори авло тарк шуда бошад. Зеро гоҳе мешуд, ки барои андак лағзишҳо Расулуллоҳ (с) зери итоби Аллоҳ таъоло қарор мегирифт. Истиғфор фармудани Аллоҳ таъоло набиашро аз ҳамин қабил бошад. Наъзубиллоҳ аз гуноҳҳое, ки аз мо сар мезанад. Чунин гуноҳон ҳаргиз аз пайғамбарон сар назадааст. Ба ҳар тақдир, ин оят барои Расулуллоҳ (с) ва барои бахшиши

гуноҳҳои муъминон мужда аст. Аллоҳ донотар аст. Ояти зерин аз дудилагии мунофиқон хабар медиҳад.

وَيَقُولُ الَّذِينَ ءَامَنُوا لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ فَإِذَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ

وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ

الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَأُولَٰئِكَ لَهُمُ

Ва якулу-л-лазӣна ăману лав лă нуззилат сӯрах. Фа узă унзилат сӯрату-м муҳкамату-в ва зукира фӣҳа-л-қитăлу раайта-л-лазӣна фӣ қулубиҳим-м маразу-й янъуруна илайка наъара-л-мағшиййи ъалайҳи мина-л-мавт. Фа авлă лаҳум. 20.

20. Ва ононе ки имон овардаанд, мегӯянд: «Чаро (барои набард) сурае фиристода нашуд?». Пас, чун сурае, санҷида ва ғайри мансух фиристода шавад ва дар он талаби набард зикр карда шавад, ононеро, ки дар дилҳояшон мараз (нифоқ) аст, мебинӣ, ки ба суйи ту назар месозанд, мисли назари шахсе (ки) бар вай аз сабаби тарс (сакарот)-и марг беҳушӣ пайдо шудааст, пас, вой бар ҳоли онҳо!

Аллоҳ таъоло хабар додааст, ки муъминони мухлис аз рӯйи шавқ ва баъзе муъминон бошанд, аз рӯйи савоб ё мақсадҳои гуногун, баъзе дигар бошанд, чун аз ҷабру ситам додани кофирон ба танг омада буданд, аз рӯйи шитоб орзу карданд, ки агар Аллоҳ таъоло ҳукми ҷиҳодно фиристад, мо ба қадри тоқати худ дар он ҷаҳду кӯшиш мекардем. Пас ҳар гоҳе Ӯ таъоло ояти ба ҷиҳод ҳукмкунандаро, ки он ҳукм ҳукми муҳкаму санҷидашудаву зоҳир, ки ҳаргиз мансух (бекор) намешавад, нозил кард, парда аз рӯйи мунофиқон, ки дар дилҳояшон марази нифоқ доштанд, бардошта шуд. Аҳволи онон тағйир ёфт. Шахсоне, ки имонашон комил набуд ва дар дил шакку шубҳа доштанд, аз ин амри Парвардигор дар таҳлука афтоданд. Гӯё ба мусибате гирифтор шуданд. Аз ҷиҳод ва аз ҷон фидо намудан бағоят саҳт тарсиданд, гӯё хабари маргашон омада бошад. Дар асл барои онҳо бо қалби пок, нияти соф ва сухани нек иттиқоти амри Аллоҳ таъоло лозим буд. Ба ибораи дигар, вақто ки фиристодаи Аллоҳ (с) ваҳйи илоҳиро, яъне ояти ҷиҳодно ба онҳо гӯшрас менамуд, мунофиқон чун нафаре, ки дар ҳолати баромадани ҷон қарор дорад ва ҳуши ӯ дар ҷояш нест, бо

чашмони аз косаи сар қариб беруномада, бо дили нохоҳаму пурҳарос ба Расулulloҳ (с) назар дӯхтанд. Вой бар ҳоли чунин касоне, ки худ талаб мекунанд ва чун талабашон иҷобат шавад, пушаймон гардида, аз он канораҷӯӣ мекунанд.

Танбеҳ: Дар кадом ояте, ки зикри чиҳод бошад, он аз тарафи Аллоҳ таъоло ба шакли муҳкам (яъне возеҳ, ба гунае ки дар он маънои дигар вуҷуд надорад) нозил шудааст. Яъне мансух (бекор) шуданро қабул надорад. Бинобар ин, сахттарин ҷойи Қуръон барои мунофиқон ҳамин оятҳои чиҳод ҳисоб меёбанд.

Валлоҳу аълам.

طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَّعْرُوفٌ فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا اللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا

Тоъату-в ва қавлу-м маъруф. Фа изъаъзама-л-амру фа лав садақуллоҳа ла кона хайра-л-лаҳум. 21.

21. Фармонбардорӣ ва сухани некӯ гуфтан барояшон беҳтар аст.

Пас, чун кор таъкиду қиддӣ шавад, пас, агар ваъдаи худро ба Аллоҳ рост мекарданд, албатта, барои онҳо аз нифоқ ва нофармонӣ беҳтар буд.

Дар «Тафсири Ҷалолайн» омада, ки ояти 21-ум эзоҳи ояти 20-ум аст. Яъне шарҳи ояти карима, валлоҳу аълам, чунин аст. Дар зоҳир онҳо (яъне мардуме, ки орзуи чиҳодро намуданд) мувофиқи ваъдаи худ изҳори фармонбардорӣ намуда, исломи худро бо забон иқрор ва ба аҳкоми ислом амал ҳам менамуданд. Ҳангоме ки ояти ба чиҳод амрқунанда нозил шуд, онҳо бесаранҷому мушаввашхотир шуданд. Агар онҳо ба ҷойи ин бесаранҷомӣ итоъати Аллоҳ ва расули Ӯ (с)-ро карда, ба фиристодаи Аллоҳ, чи қабл ва чи айни ҳол, суханҳои нек мегуфтанд, назар ба он нигоҳи тарсолуде, ки доштанд, афзалу аҳсан мебуд. Яъне дар ҳолате, ки хости онҳо иҷро шуд, ҳукми чиҳод ҷорӣ шуд, онҳо мебоист ба ваъдаи худ содиқу устувор мемонданд. Ин амал барои онҳо нафъовар мебуд.

Расули Аллоҳ (с) хуб медонистанд, ки ба истифодаи чунин номардон дар ҳама ҷо, хусусан дар майдони ҳарб, ҳоҷат нест. Шояд яке аз ҳикматҳои ин оят он бошад, ки ба воситаи он парда аз ниқоби мунофиқони хоин ва ноҷавонмард дар назари муъминон бардошта шавад. Барои мунофиқон лаҳзаи интиҳоби қиддӣ фаро расид ё амрро иҷро мекунанд ё мунофиқияшон зоҳир мегардад,

дигар қойи гурез надоранд. Аллоҳ донотар аст. Ояти зер аз Ислом рӯй гардонидан ва ба ҷоҳилият рӯй овардану зарари онро ёдрас менамояд.

فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ ﴿٢٢﴾

Фа ҳал ʿасайтум ин таваллайтум ан туфсиду фи-л-арзи ва туқаттиъ арҳамакum. 22.

22. Пас, (эй мунофиқон), агар мутаваллиш умури мардум шавед, аз шумо таваққуъ он мешавад, ки дар Замин фасод ва қабиладориш худро қатъ мекунад?

Муфасссирон ин оятро ба тарзи гуногуни ҳаммазмун тафсир кардаанд. Мо бо интиҳоб дутои онро баён мекунем.

Пас, агар шумо тарки амри Худо намуда, аз Ислом рӯй гардонед, аз эҳтимол дур нест, ки шумо боз ба он ҷӣ дар даврони ҷоҳилият доштед, ки он фасодкорӣ дар рӯйи замин, қатъи силаи раҳм (хешутаборӣ) ва хунрезӣ буд, даст бизанед. Онҳое, ки имонашон заъиф асту аз китоби Аллоҳ рӯй мегардонанд, албатта, ба чунин амалҳои хабиб даст мезананд. Рафту чунин афрод сарвари мардум шаванд, аз ҳақиқат дур нест, ки ба фасодкорӣ роҳ медиҳанд, аз ҷумла риштаи хешутабордориро қатъ месозанд, ба нафспарварӣ ва дигар корҳои палид машғул мегарданд.

Агар ин оят хитоб ба мунофиқон бошад, ки худро дар зоҳир мусалмон нишон медиҳанд, чунин маъниро касб мекунад: Агар аз ҷиҳод, ки худатон талаб кардед, рӯй гардонед, аз шумо ҳаминро умедвор шудан мумкин аст, ки ба он кинаҳо ва ниятҳои ботили дар дил доштаатон рӯй меоред ва дар рӯйи замин фасодкорӣ макунед, ҳатто хешовандони худро, ки мусалмонанд, фаромӯш месозед ва ошкорову яқин ёвару мададгори кофирон мегардед. Ин аст одати мунофиқон ва илова бар ин.

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَرَهُمْ ﴿٢٣﴾

Улаъика-л лаъина лаъанаҳумуллоҳу фа асаммаҳум ва аъмъ абсораҳум. 23.

23. Он ҷамоъат ононеанд, ки онҳоро Аллоҳ лаънат кард, пас, ононро (аз шунидани ҳақ) кар гардонид ва чашиҳои онҳоро (аз дидани ҳақ) кӯр кардааст.

Чунин ҷамоъаи ҳақношинос (мунофиқон) агар дар ҳамин сират боқӣ монанд, чун иблиси лаънаткардашудаи даргоҳи илоҳиянд, зеро онҳо соҳиби коре шаванд, то андозае мағрур

мегарданд, ки дигар тафовути сиёҳу сафедро намекунанд ва гӯё кар гардида, панду насиҳатро намешунаванд. Тасаввур мекунанд, ки дунё моли онҳост ва ҳар чӣ писанду маъқул донанд, сарфи назар аз ин, ки чурму гуноҳ аст, онро амалӣ месозанд. Меҳру шафқат, адлу инсоф, хайру эҳсон ҳамаро тарк намуда, ба ҷои онҳо фиску фасод, кибру ғурур ва ҷабру зулму раво мебинанд. Онҳо ризои Худованд, омадани қиёмат, мавриди ҳисоб қарор гирифтанд ва азобу иқобу даҳшати рӯзи охиратро фаромӯш месозанд. Шакли онҳо зоҳиран ба сурати инсонӣ боқӣ монад ҳам, ботинашон ба тадриҷ сирати (хислати) ҳайвониро касб месозад. Ин аст, ки Аллоҳ таъоло онҳоро лаънат хонд ва аз раҳмати Худ дур сохт. Онҳоро кар сохт, ки роҳи ҳидоятро намебинанд.

Бори дигар Аллоҳ таъоло ба онҳо бо ояти зер шадидан ҳушдор медиҳад.

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا

А-фа ла ятадаббаруна-л-Қур-āна ам ъалā қулубин ақфāлуҳā. 24.

24. Оё дар (пандҳои) Қуръон тафаккур намекунанд ё бар дили онҳо қуфлҳо зада шудааст?

Ин истифҳом (савол) барои маломати мунофиқон буда, Аллоҳтаъоло фармудааст, ки оё мунофиқон Қуръонро саҳифа наметананд, то панду ҳикматҳои онро дарк намуда, худро аз ҳалокат наҷот диҳанд? Ё магар дар қалбҳои онҳо қуфл зада шудааст, ки нури маърифат вориди он гардида наметавонад, то онро аз зулумот наҷот дода, мунаввар намоянд?

Дар Тафсири Розӣ омада, ки дил барои маърифат халқ карда шудааст. Вақто дил аз маърифати илоҳӣ холи бошад, гӯё ки он вучуд надорад. Дар урфият ҳам, ба ашхоси бераҳму бешафқат ва беинсоф мегӯянд: «Ту дил надорӣ?», ё «Ба ҷои дил дар синаи ту санг аст?». Қалби касоне, ки аз нури Қуръон баҳравар нест, онро қалб гуфтан нашоуд. Зеро соҳиби чунин дил аз тафвиқ фарсахҳо дур аст. Чун тафвиқ набошад, кас тобеъи хоҳишу ҳавасҳои бади нафси хеш мегардад, ки оқибаташ, чуноне ки дар ояти зер меояд, наъзубиллоҳ, бадбахтӣ бошад.

إِنَّ الَّذِينَ أَرْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِهِم مِّن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ

الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ

**Инна-л-лазӣнартаддӯ ʔалā адбāриҳим-м мӣм баъди мā
табайяна лаҳуму-л-ҳуда-ш-шайтону саввала лаҳум ва
амлā лаҳум. 25.**

**25. Албатта, касоне ки пас аз он ки роҳи рост барояшон зоҳир
шуд, муртад шуда бар пуштҳои худ баргаштанд, шайтон (ин
бозгаштанро) барои онҳо ораста кард ва барои онҳо орзуҳои
дарозе ваъда дод.**

Яъне мунофиқон, баъди он ки ба Ислому иқрор мекунаманд ва
роҳи рост ба онҳо зоҳир мегардад, чун вақти амал фаро расад, аз
ваъдаву иқрори ба Ислому додаи худ рӯйгардон мешаванд. Аз
ҷумла, чунин шахсон орзуи ҷиҳод карданд, вале чун ҳукми илоҳӣ
барои ҷиҳод нозил гардид, ба қавли хеш амал нанамуданд.
Сабабаш дар он аст, ки шайтон бо суҳанҳои ораста ва ваъдаҳои
дуру дароз онҳоро васваса намуда, аз ҷумла ба онҳо гуфт, ки агар
ба ҷиҳод нараванд, ҷонашон дар амон монда, умри дароз хоҳанд
дид. Худо ҳудаш донотар аст, ки шайтон боз бо ҷи гуна суҳанҳои
умедворкунанда пайравонашро аз роҳи зада, фиреб медиҳад. Аз
мазмунӣ ояти фавқ чунин бармеояд, ки қалби ҳеҷ касеро қулф
зада нашудааст. Ҳар кас имкон дорад, ки ақли солимиро истифода
намуда, ворида майдони омӯзиши Қуръон гардад. Иншоаллоҳ,
ингуна инсон ҳеҷ гоҳ бебаҳра ва навмед нахоҳад монд. Танҳо ӯро
зарур аст, ки худ ҷаҳду ҳаракат намояд. Зеро ӯ таъоло
фармудааст: «Бихон!». Худо донотар аст.

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اَللّٰهُ سَنُطِيعُكُمْ فِي

بَعْضِ الْاَمْرِ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اَسْرَارَهُمْ

**Зāлика би аннаҳум қолӯ лил лазӣна карихӯ мā
наззалаллоҳу санутӣъукум фӣ баъзи-л амр. Валлоҳу
яъламу исрораҳум. 26.**

**26. Ин (муртад шудан) ба сабаби он аст, ки онҳо барои касоне ки
чизеро, ки Аллоҳ фуруъ фиристод (чун яҳуду насоро),
написандиданд гуфтанд: «Дар баъзе корҳо шуморо
фармонбардорӣ хоҳем кард». Ва (ҳол он ки бо Яҳудиён) роз
гуфтани шуморо Аллоҳ медонад.**

Мазмуни ояти мазкур, валлоҳу аълам, як сирри мунофиқони
замони нузули Қуръон аст, ки Аллоҳ таъоло онро баръало ошкор
намудааст. Яъне мунофиқон ба яҳудиҳои зиддиисломии он давр
ва инчунин бо дигар душманони исломи дар атрофашонбуда, бо

таври махфӣ гуфтанд, ки, шумо аз мо мутмаин бошед, хавотир машавед, мо зоҳиран Исломо ҷабул кардем. Мо ҳеҷ гоҳ ба мусалмонон ҳамраё муттаҳид намешавем ва ба муқобили шумо нахоҳем ҷангид. Агар имконият ёфтем, баръакс барои шумо кӯмаки худро дарег намедорем. Ҳамчунин агар илоҷ бошад, дар баъзе корҳо аз шумо фармонбардорӣ мекунем. Хайр бигзор ин аҳднома миёни мунофиқон ва душманони мусулмонҳо пинҳонию махфӣ баста шуд, магар ин сир аз Худованде, ки бар ҳама чиз доност, пинҳон монд? Албатта не!

Барои фаҳмидани оқибати кори ингуна мунофиқон ба ояти зерин таваҷҷӯҳ зоҳир мекунем:

فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَرَهُمْ

**Фа кайфа изā таваффатҳуму-л-малъикату язърибуна
вучӯҳаҳум ва адбараҳум. 27.**

**27. Пас, чун фариштагон қабзи арвоҳи онҳоро кунанд, дар ҳоле ки
ба рӯйҳои онҳо ва пуштҳои онҳо мезананд, ҳолашон чӣ гуна
бошад?**

Яъне чун марги он ҷамоъаи мунофиқон ва монанди онҳое, ки дар дунё аз шайтанат ҳолӣ набуда, ба ҳар гуна ҳиллаву найранг дар мубориза алайҳи Ислому муслимин умр ба сар мебаранд, бирасад, фариштагони азоб барои рабудани ҷонҳои онҳо биёянд, макри онҳо дар он вақт дигар бакор наояд, чӣ кор карда метавонанд? Он фариштагони бо асбобҳои азобдиҳӣ мусаллаҳ ҳар гоҳе ба рӯйҳои пуштҳои онҳо зарбаҳо зананд, аз кӣ ёрӣ меурсанду ба кучо паноҳ мебаранд? Ҳарчанд атрофиёни мунофиқон маросими азобдиҳии дами ҷон додани онҳоро ба ҷашм намебинанд, вале аз маънои ин ояти карима яқин аст, ки то азоб накунад, рӯи мунофиқонро фариштагон қабз насозанд. Алъайёзу биллоҳ.

Ояти зерин суҳанро давом медиҳад...

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا مَا أَصْحَبَ اللَّهُ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ

أَعْمَلَهُمْ

**Зāлика би аннаҳуму-т-табаъу мā асхаталлоҳа ва кариху
ризвāнаҳу фа аҳбатā аъмāлахум. 28.**

28. Ин ба сабаби он аст, ки чизеро пайравӣ карданд, ки Аллоҳро ба ҳашм оварданд ва ризои Аллоҳро напосиданд. Пас, Аллоҳ амалҳои онҳоро зоеъ сохт.

Аллоҳ таъоло мегӯяд, ки мунофиқон ба он сабаб дар дами ҷон кандан мавриди азоб қарор мегиранд, ки ба роҳи нифоқ рафта, ҳашми Худоро оварданд ва аз роҳи писандидаи Худованд хориҷ гардида, имон овардану тоъату ибодатро номатлуб донистанд. Дар асари куфру нифоқ, ҳама амалҳои неке, ки доштаанд, ӯ таъоло бекор гардониду зоеъ сохт. Дар охират аз он амалҳои зойеъшуда ҳеҷ суде ба онҳо намерасад.

Хулоса, мунофиқон дар ҳолати ҷондихӣ азоби дарднокро чашанд ҳам, аз азоби охират дар амон нахоҳанд монд.

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَنَهُمْ ﴿٢٨﴾

Ам ҳасиба-л-лазй'на фй' қулу'биҳим-м маразун ал ла-й юхриҷаллоҳу азғонаҳум. 29.

29. Оё ононе, ки дар дилҳояшон мараз (нифоқ) аст, пиндоштанд, ки ҳаргиз Аллоҳ кинаҳои онҳоро зоҳир намекунад?

Магар мунофиқон ҳаёл мекунанд, ки кинаву бухли нисбат ба Ислом дошташон махфӣ боқӣ мемонад? Магар кинаҳои дар дил нухуфтаи онҳоро ӯ таъоло ошкор намесозад? Мусалмонон аз ҳиллаву найранг ва мақсадҳои ғаразнокӣ онҳо огоҳ намешаванд? Ҳаргиз чунин нахоҳад шуд. Бадбинии ботинии онҳо ҳатман рӯзе зоҳир мегардад. Худованд имтиҳонеро пеш хоҳад овард, ки он парда аз рӯйи бандаи муъмину шахси мунофиқ хоҳад бардошт. Шинохтани мунофиқ душвор нест, зеро Аллоҳ таъоло фармудааст:

وَلَوْ نَشَاءُ لَأَرَيْنَاكُمْ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِيمَاهُمْ ۚ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ ۚ

وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ ﴿٣٠﴾

Ва лав нашъу ла арайнāкаҳум фа ла ъарафтахум би сūмāҳум. Ва ла таърифаннаҳум фй' лаҳни-л-қавл. Валлоҳу яъламу аъмāлакum. 30.

30. Ва агар бихоҳем, онҳоро ба ту қатъан нишон медиҳем, пас, албатта, онҳоро бо аломати дар қиёфаашон буда бишносӣ! Ва дар оянда низ онҳоро дар (аз) услуби суханронияшон хоҳӣ шинохт. Ва Аллоҳ кирдорҳои шуморо медонад!

Худованд дар ин оят Ҳабиби Худ (с)-ро хитоб намуда фармудааст, ки агар Мо бихоҳем мунофиқонро ба ту нишон бидиҳем, то аз симояшон онҳоро бишиносӣ, пас, хоҳӣ донист, ки мунофиқон киҳо ҳастанд ва ба кадом гурӯҳу ҷамоъа шомиланд. Аммо аз ҳикмати Ё таълоист, ки иродаи ошкор кардани онҳоро надорад, то шояд ба худ оянд тавба намоянд.

Аллоҳ таъоло ба Ҳабибаш (с) нури дарку фаҳм ва ақлу фаросатро беҳисоб арзонӣ дошта буд ва он Ҳазрат (с) мунофиқонро аз чехраву қиёфа ва ё аз тарзи суханрониашон бе мушкилӣ маълум менамуд. Каъбӣ мегӯяд: «Бо нузули ин ояти карима ҳар касе, ки дар ҳузури Он ҳазрат (с) сухан мегуфт, кӣ буданаш зоҳир мегардид».

Хулоса, ҳеҷ яке аз амалҳои бандагон бар Аллоҳ таъоло махфӣ намононад. Бинобар ин, ҳар якеро мувфиқи нияташ ҷазо медиҳад. Дар ин оят ҳам ваъда аст ва ҳам ваъид. Фарз кардем мунофиқон имкон доранд қасду нияти худро аз бандагон махфӣ нигоҳ доранд, вале аз Худое, ки илми Ё ҷамиъи ашъро фаро гирифтааст, чӣ гуна пинҳон медоранд? Дар «Муснад»-и Имом Аҳмад аз Уқба ибни Амр ривоят аз Расулulloҳ (с) шуда, ки Расул (с) ба мо рӯзе хутба хонд, баъди ҳамду санои Аллоҳ гуфт: **«Албатта, байни шумо мунофиқон вуҷуд доранд, номи ҳар киро хондам, аз ҷояш хезад»**. Баъд гуфт: **«Эй фалончӣ ва фалон аз ҷойи худ хез»**.

Хулоса, 36 нафарро хезонд ва гуфт: **«Аз Аллоҳ битарсед»**.

Ба ҳамин тариқ, мунофиқон ҳарчанд сирри худро пинҳон кунанд ҳам, хоҳ нохоҳ, он байни мардум ошкор мегардад. Валлоҳу аълам.

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ الْمُجْتَهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوًا

أَخْبَارَكُمْ

Ва ла наблуваннакум ҳаттā наълама-л-мучāҳидина миёкум ва-с-сōбирина ва наблува ахбāракум. 31.

31. Ва албатта шуморо (бо тақлифҳо) меозмоем, то аз шумо набардкунандагон ва сабркунандагонро бишиносем ва то хабарҳои (амалҳои) шуморо имтиҳон кунем, (то чӣ касе содиқ ва чи касе мунофиқ аст).

Ай мардум, албатта, шуморо бо ҷиҳод ва дигар амрҳо месанҷем ва имтиҳон мекунем. Ба ин васила собитқадамӣ ва

иродаи матини шуморо маълум месозем. Бо илми хеш имону сабр ва мақсаду мароми шуморо маълум менамоем. Тоъату ибодат ва дигар амалҳои шумо аз зоҳиру ботини шумо хабар хоҳанд дод. Одатulloҳ чунин қорӣ гардида, ки дар баъзе ҳолатҳо барои пайдо гардидани ҳуҷҷату бурҳон ба бандагони Худ муомилаи зоҳирӣ мекунад, то дар рӯзи қиёмат бидуни далелу ҳуҷҷат касе муттаҳам карда нашавад, вагарна ӯ таъоло бо илми қадими Хеш тамоми чизро, хусусан некбахт ё бадбахт будани инсонҳоро паш аз имтиҳон, ҳатто пеш аз вуҷудашон медонад.

Парвардигоро, мо бандагони заъифи худро ба қорҳои саҳту пурмашаққат ва тоқатфарсо имтиҳон макун. Омин.

Дар ин ҷо зикри мунофиқон хотима ёфта, ӯ таъоло ба муҳокимаи шахсоне мегузарад, ки рӯи рост мардумро аз роҳи Аллоҳ боздоштани мешаванд. Ҳол он ки бо ин амалашон ба Ислому ҳеҷ зарар расонида наметавонанд.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا

تَبَيَّنَ لَهُمْ الْهُدَىٰ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَسَيُحِطُ أَعْمَلُهُمْ ﴿٣٢﴾

Инна-л-лазина кафару ва саддуъ ъан сабилиллаҳи ва шаққу-р-расула мим баъди маъ табайяна лаҳуму-л-худа ла-й язурруллоҳа шай-а-в- ва саюҳбиъу аъмалаҳум. 32.

32. Албатта, ононе ки кофир шуданд ва (мардумро) аз роҳи Аллоҳ боздоштанд ва ба Расул, баъд аз он ки барои онҳо роҳи рост равшан шуд, муҳлифат карданд, ҳаргиз ба Аллоҳ ҳеҷ чизро зиён расонида наметавонанд ва зуд аст, ки Аллоҳ амалҳои онҳоро ҳабата кунад.

Эълони Аллоҳ таъоло барои шахсоне аст, ки кофир гардиданд ва оятҳои Қуръонро инкор карданд ва барои ба Ислому шомил нагардидани мардум бо зӯровариву қудрат ва дигар василаҳо монеъ шуданд. Илова бар ин, дар муқобили фиристодаи Худо, яъне ҳазрати Муҳаммад (с) муқовимат намуда, аз иттиҳоти ӯ (с) хориҷ гардиданд. Ҳоло он ки бо ҳуҷҷату бурҳон Расули Худо будани он ҳазрат (с) барои онҳо зоҳир гардид.

Магар бо ин саркашию якравии худ ба Аллоҳ ва дини ӯ то ҳол зараре расонида тавонистанд? Чун рӯз равшан аст, ки ҳеҷ коре карда наметавонанд! Баръакс, зиёни онҳо ба худӣ онҳо дар ин дунё мерасад. ӯ таъоло амалҳои неки онҳоро дар охираи зоеъ

мегардонад. Яъне дар охират аз савоби ин амалҳои неки худ баҳравар намегарданд. Зеро бо сабаби куфрварзӣ ҳамаи онро ба боди фано додаанд. Барои он ки дар охират аз савоби амалҳои хайр бенасиб нагарданд, то лаҳзаи охири умр саломат нигоҳ доштани имон ва ҳамроҳ будани он ҳатмӣ ва зарур аст. Агар на...

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا

أَعْمَلَكُمْ

﴿ **Йа айюҳа-л-лазӣна аманӯ атӣъуллоҳа ва атӣъу-р-расула ва лā тубтӣлӯ аъмāлакум. 33.**

33. Эй касоне ки имон овардаед, Аллоҳ ва Расулро итоъат кунед ва амалҳои худро ҳабата накунад!

Аллоҳ таъоло ба чунин нидо таъкид месозад, ки эй мардуме, ки ба Аллоҳу фиристодаи Ё ва китобҳои Аллоҳ ва ба амру наҳӣи Ё таъоло имон овардаед, Аллоҳ ва Расули Ёро итоъат кунед. Амалҳои неки худро ба корҳои аз сӯйи Ё таъоло мамнӯъгардида чун куфр, кибр, ғурур, уқб, риё, фисқ, шӯҳратхоҳӣ, миннат ва ғайра фосиду ботил месозед! Албатта, амалҳои солеҳ он гоҳ мақбули Аллоҳ таъоло мегарданд, ки аз ҳама гуна олоиш ва падидаҳои номатлуб ва ширк пок бошанд. Инсонӣ савобчӯ ҳаргиз набояд аз тоъати Аллоҳ ва Расули Ё (с) баромада, ба завқу табиъат ва хоҳиши нафси хеш амалеро пайдо кунад онро аз чаҳорчӯбаи муайянкардаи шариъат берун анҷом бидиҳад.

Хулоса, дар шариъат эҷод кардани навигарие, ки дар Қуръон ва суннати Расулulloҳ (с) асос надорад, ё барои ба камол расонидани ягон ибодат равона нашуда бошад, мамнӯъ ва ботил аст. Ин гуна навоарӣ бидъат ном дорад ва он инсонро ба залолат мекашонад.

Агар ба адо кардани ибодатҳои аслдор, мисли намоз, рӯза ва ғайра шурӯъ карда бошад, адо кардани онҳо воҷиб аст. Ба ибодати нофила шурӯъ кунад ҳам, онро бояд ҳатман ба итмом расонад. Агар ба итмом нарасида қатъ шуда бошад, масъулияти адои он аз инсон соқит намешавад. Аз сари нав адо кардани он воҷиб аст. Зеро Худованд гуфтааст, ки ҳабата накунад амалҳои худро.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يَغْفِرَ

اللَّهُ لَهُمْ

Инна-л-лазӣна кафару ва сaддӯ ӯан саби́лиллаҳи с̣умма ма́ту ва ҳум куффaрун фала-й яғфираллоҳу лаҳум. 34.

34. Албатта, ононе ки кофир шуданд ва мардумро аз роҳи Аллоҳ боздоштанд, баъд аз он дар ҳоле мурданд, ки онҳо кофир буданд, пас, ҳаргиз Аллоҳ онҳоро наёмӯрзад!

Бинобар мазмуни ин оят Аллоҳ таъоло касонеро, ки кофир шуданд, оятҳои Аллоҳ таъолоро дурруғ шумориданд, ба роҳи росту ҳидоят ворид гардидани мардумро монеъ шуданд ва то охир ба ин амал боқӣ монда, бе тавбаю имон аз олам гузаштанд, ҳаргиз мағфират намекунад.

Ин суҳан қатъист, ки ӯ таъоло кофиронро ҳеҷ гоҳ наёмӯрзад, ба хоса он тоифа кофиронро, ки дигаронро аз рафтан дар роҳи Аллоҳ манъ месозанд. Аммо имон биёранд, тавбаю истиғфор намуда, пушаймон шаванд, умеди мағфират шуданашон ҳаст.

فَلَا تَهْنُؤْا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلَامِ وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتَرَكُمْ

أَعْمَلُكُمْ

Фа ла таҳинуъ ва тадъӯ ила-с салми ва антуму-л-аълавна валлоҳу маъакум ва ла-й ятиракум аъмалакум.35.

35. Пас, сустӣ (танбалӣ) макунад ва кофиронро ба сӯи сулҳ маҳонед ва шумо ғолибед ва Аллоҳ бо шумост ва ҳаргиз корҳои шуморо зоеъу ҳабата нагардонад.

Аллоҳ таъоло фармудааст, ки чун шумо (мусулмонон) дар муқобили кофирон корзор намудед, набояд аз худ сустӣ нишон диҳед. Аз мусибатҳои ҷанг музтариб гардида, набояд хоҳони сулҳ шавед. Зеро аз ин душман диловар гардида, дар фурсати муносиб шуморо пахш менамояд ва дар сафҳои шумо парокандагӣ афтода, рӯ ба ҳазимат (шикаст) меоред. Ҳол он ки шумо муъминеду дастболо ва агар қонуни ҷиҳодно риоя кунед, Аллоҳ таъоло дар ёрии шумост. Ҷои изтироб ва парешонӣ нест. Агар дар ҳукмҳои Аллоҳ таъоло собитқадам бошед, ӯ таъоло шуморо пирӯз

мегардонад. Ҳамчунин ба ҳеҷ сурат дар дунё ва охират амалҳои солеҳи шуморо мавриди нуқсонӣ зарар қарор нахоҳад дод.

ӯ таъоло аз бандагони Худ аз тоқату қудраташон берун чизеро талаб надорад. Ба иҷрои ҳар амале амр намудааст, онро мутобиқу мувофиқ ба қуввати қудрати бандагони худ мувофиқ гардонидаст. Пайравӣ аз он кафолати саодатмандии онҳост. Пас, набояд касеро аз роҳи ризои Аллоҳ боздошт намуд.

إِنَّمَا الْحَيَوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُوَ ۖ إِن تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ أَجُورَكُمْ

وَلَا يَسْأَلُكُمْ أَمْوَالَكُمْ ﴿٣٦﴾

Иннама-л-ҳайātu-д-дунйā лаъибу-в ва лаҳв. Ва ин туъминӯ ва таттақӯ юътикум учӯракум ва лā яс-алкум амвāлакум. 36.

36. Чуз ин нест, ки зиндагониҳои дунё бозӣ ва беҳудагист. Ва агар имон оред, парҳезгорӣ кунед, музҳҳои шуморо пурра бидиҳад ва аз шумо ҷамъи молҳои шуморо напалабад.

Оятҳои гузашта муждаи бузургеро дар бораи фатҳу зафар ва дастболоии мусалмонон бар душманони дин расониданд.

Худованд дар ояти навбатӣ бори дигар таъкидан огоҳ сохтааст, ки ҳаёти дунё мисли арӯс ороста бошад ҳам, назди Аллоҳ таъоло беқадру фони (нестшаванда) аст, доимӣ нест. Дунё бозию тамошоеро монад, ки чанд муддат беш нест. Охират бошад, як ҳаёти боқию доимист. Инсони оқил барои чизи муваққатӣ доимиро набояд аз даст бидиҳад. Агар ба Аллоҳ имон оваред ва ба миқдори тоқати худ аз Аллоҳ тарсида, ҳамчун халифаи ӯ тақво кунед, дар ивази амалҳоятон савоб дода мешавад. Баъди адои закоти фарзӣ дар ивази имону тақво сарфи ҷамъи молатон аз шумо талаб карда намешавад. Зеро ӯ таъоло аз бандагони Худ беҳочат аст, аз онҳо чизе талаб надорад. Фарз гардонидани закот бошад, барои таъмини баробарӣ байни бародарони фақирӣ шумост ва савоби он ҳам, ба соҳиби мол гардонидани мешавад, ки ин раҳмати Парвардигор аст, ҳол он ки...

إِن يَسْأَلْكُمْوهَا فَيُحْفِكُمْ تَبْخُلُوا وَخُجِرَ أَصْغَنَكُمْ ﴿٣٧﴾

Ий яс-алкумӯхā фа юҳфикум табхалу ва юхрич азғонакум. 37.

37. Агар аз шумо молҳои шуморо бихоҳад, пас, дар хостан исрор ва муболиға кунед, шумо бухл мекунеду кинаҳоятонро зоҳир мекунед.

Агар Худо нохоста рафту дар ивази имону тақвои шумо Аллоҳ таъоло сарфи ҷамъи моли шуморо талаб менамуд ва дар чунин талаб таслим шудани шуморо ба исрор муболиға мекард, аксари шумо бахилӣ менамудед. Ҳар чӣ, ки дар дилҳоятон доштед, зоҳир месохтед. Дар сарфи мол дилтангӣ намуда, шумо хоҳ нохоҳ бухлу кина ва ғаразҳоро пайдо менамудед, ки назди Аллоҳ таъоло писанд намеомад. Зеро табиъатан инсон молро дӯст медорад. Аз ҳар кас дӯст доштааш ситонида шавад, он чӣ, ки дар замири худ дорад, албатта, ошкор месозад. Ин раҳмати Аллоҳ таъоло ва ҳикмати Ӯ буд, ки ба сарфи тамоми мол шуморо амр нанамуд ва саҳт ҳам нагирифт, магар ба харҷи бархе аз мол барои адои закот, ки ҳоло адои он ҳатмист, бояд шукрона кунед.

هَآأَنْتُمْ هَآؤَلَا تَدْعُونَ لِنُفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخُلُ
وَمَنْ يَبْخُلْ فَإِنَّمَا يَبْخُلْ عَنِ نَفْسِهِ ۚ وَاللَّهُ الْغَنِيُّ وَأَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ ۚ

وَإِنْ تَوَلَّوْا يَسْتَبَدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَلَكُمْ

Ҳа аънум ҳаъулаи тудъавна ли тунфиқу фи саби́лиллаҳи фа минкум ма-й ябхал. Ва ма-й ябхал фа иннамā ябхалу ъан-н-нафсиҳ. Валлоҳу-л-ганийю ва аънуму-л-фуқароъ. Ва иъ татаваллав ястабдил қавман ғайракум сўмма ла якунў амсāлакум. 38.

38. Эй гурӯҳи хитобшуда, огоҳ бошед! Эй касоне, ки шумо барои ин, ки дар роҳи Аллоҳ харҷ кунед, хонда мешавед, пас, он гоҳ аз шумо касоне ҳастанд, ки бар нафси худ бахилӣ мекунад. Пас, ҳар ки бахилӣ кунед, ҷуз ин нест, ки дар ҳақиқи худ бухл варзидааст ва Аллоҳ бениёз аст ва шумо муҳтоҷед. Ва агар рӯй бигардонед, Аллоҳ ғайр аз шумо қавмеро бадал орад, пас, онҳо монанди шумо набошанд!

Яъне эй онҳое, ки барои сарфи мол таҳти хитоб қарор гирифтаед, огоҳ бошед, сарфи он моле, ки дар роҳи Худо ба шумо тақлиф гардидааст, аз қуввату имконияти шумо берун нест. Он мутобиқи қудрату тоқати шумо пешниҳод шудааст. Гарчанде чунин аст, вале боз касоне ҳаст, ки бухл варзида, хасисии худро зоҳир

сохта, ҳатто садакаи фарзия ё вочиба-(закот)-ро таҳаммул карда наметавонанд. Ин чӣ гуна бандагист? Оё аз рӯи бухл, ҳар касе аз амри Ӯ таъоло сарпечӣ мекунад ва аз аҷру савоб худро бенасиб мегардонад, бар нафси худ зиён наовардааст? Садакаи мол барои манфиъат ва беҳбудии инсонхост. Аллоҳ таъоло ба ҳарчи моли шумо, ё ҳарч накардани моли шумо эҳтиёҷ надорад. Баръакс, кулли бандаҳо муҳтоҷи он Зоти поки бар ҳама кор қодиру тавоно ҳастанд. Агар шумо бухл варзида, дар роҳи Худо аз сарфи мол саркашӣ намоед, Ӯ таъоло қодир аст, ба ҷои шумо қавми дигареро барпо хезонад, ки онҳо чун шумо бахил набошанд, балки бо камоли мамнуният амри Аллоҳ таъолоро ба ҷо оварда, дар роҳи ризои Ӯ моли худро бо олиҳимматӣ сарфу ҳарч намоянд. Алҳамдулиллоҳ, саҳобাগони он ҳазрат (с) он қадар ҷонбозиҳои беназир нишон доданд ва он қадар имони росихро дар ҷӯш оварданд, ки барои ба ҷои худ пайдо овардани қавми дигар лозимият пайдо нашуд. Ҳамроҳии арабҳо форсҳо низ дохили Ислом шуданд. Онҳо дар роҳи илму маърифати илоҳӣ ва рушди Исломи азиз ҷаҳду талоши беназир, ҳиссаи шоиста ва саҳми бузурги худро гузоштанд. Он гуфтаи ҳазрати Муҳаммад (с), «Агар Ислом ба сураиё бирасад, аҳли форс аз он ҷо ҳам, онро фурӯ хоҳад овард» тайи беш аз 14 қарн тасдиқи худро ёфтааст ва ҳақ будани онро, бидуни шакку шубҳа эътироф бояд намуд. Мо ҳазорҳо алломаҳо ва олимони барҷаста ва абармардони форснажоди олами Исломо эътироф намуда, танҳо яке аз онҳоро чун имоми бузургвор ҳазрати имом Абӯ Ҳанифаро мисол меорем, ки ба танҳой дуруст будани пешгӯии ҳазрати Муҳаммад (с)-ро тасдиқ мекунад. Он чӣ ки гуфтем, аз худ нагуфтем ва ба иззати нафси ҳар шахс мерасад ё не, аз мо озурда набошад!

Поёни сураи «Муҳаммад», фалаҳул ҳамду вал минаҳ.

*Гар бар сари нафси худ амири мардӣ,
Бар кӯру кар ар нукта нагирӣ, мардӣ.
Мардӣ набувад фитодаро пой задан,
Гар дастӣ фитодае бигирӣ мардӣ.*

(Рӯдакӣ)

*Бо қувваи бозуву панҷаву сари даст,
Хатост соғиди мискини нотавон бишкаст.*

(Саъдӣ)